



**Den kompletta idrottsläraren**  
- en fenomenografisk studie om  
idrottslärarkompetens

Torbjörn Frank

Björn Strömblad

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN  
Examensarbete 72:2007  
Läroprogrammet  
Seminarieledare: Suzanne Lundvall  
Examinator: Jane Meckbach

# Sammanfattning

## Syfte och frågeställningar

Vårt syfte har varit att undersöka idrottslärares uppfattning om vad som kännetecknar kompetens hos lärare i ämnet idrott och hälsa. Vidare har syftet varit att jämföra dessa lärares uppfattning med en lärarstudie genomförd innan Lpo 94 implementerades. Detta har gjorts med utgångspunkt från en tidigare genomförd studie av Claes Annerstedt. Våra frågeställningar är formulerade enligt nedan: Vad kännetecknar lärares kompetens i ämnet idrott och hälsa och utgår de från läroplanens (Lpo 94) framskrivna intentioner? Vilka personliga egenskaper, erfarenheter och utbildningar framträder som viktiga för en kompetent lärare? Är Annerstedts kategorier giltiga även för vår studie, genomförd 16 år senare?

## Metod

Undersökningen är genomförd med halvstrukturerade intervjuer grundad på den fenomenografiska ansatsen som Annerstedt använde sig av, vilket betyder att vi gjort en empiriskt grundad beskrivning av intervjuobjektens uppfattning om vari idrottslärares kompetens består. Vårt urval har bestått av fyra stycken idrottslärare som har erhållit sin examen från GIH och är verksamma i Stockholmsområdet. Varje lärares uppfattning har sedan återgivits separat och sedan analyserats efter Annerstedts fyra olika kategorier om idrottslärares kompetens.

## Resultat

Lärares uppfattning om en kompetent idrottslärare innebär att idrottsläraren besitter en bred kunskapsbank, har en positiv och engagerande personlighet samt har en adekvat utbildning och är öppen för vidareutveckling. Samtidigt behöver den kompetenta läraren ha god insyn i styrdokumentet och vara noggrann med sina mål. De fyra respondenters uppfattning i denna studie om idrottslärares kompetens visar yrkets mångsidighet.

## Slutsats

Enligt de fyra intervjuade idrottslärarna besitter en bra idrottslärare många olika egenskaper. Annerstedts 16 år gamla kategorier fungerar delvis att applicera på de intervjuade lärarna, men på grund av att respondenternas uppfattning inte till fullo stämmer överens med dessa, har författarna skapat en ny kategori som namngivits *den målstyrda och reflekterande läraren*.

# Innehållsförteckning

1 Inledning.....	2
1.1 Introduktion.....	2
1.2 Bakgrund.....	3
1.2.1 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94.....	3
1.2.2 Kursplanen i idrott och hälsa för grundskolan.....	5
1.2.3 Centrala begrepp.....	6
1.3 Forskningsläget.....	6
1.3.1 Ledarskapskompetens.....	7
1.3.2 Lärarkompetens.....	8
1.3.3 Idrottslärarkompetens.....	8
1.3.4 Sammanfattning av forskningsläget.....	10
1.4 Teoretiska utgångspunkter.....	11
1.4.1 Fenomenografi.....	11
1.4.2 Annerstedts fyra kategorier.....	12
1.4.3 Annerstedts avslutande diskussion.....	14
1.5 Syfte och frågeställningar.....	14
1.5.1 Syfte.....	14
1.5.2 Frågeställningar.....	15
2 Metod.....	15
2.1 Genomförande.....	15
2.2 Urval.....	16
2.3 Reliabilitet.....	16
2.4 Validitet.....	16
3 Resultat.....	17
3.1 Disposition.....	17
3.2 Fenomenografisk återgivning av resultatet.....	17
3.2.1 Idrottslärare 1.....	17
3.2.2 Idrottslärare 2.....	18
3.2.3 Lärare 3.....	20
3.2.4 Idrottslärare 4.....	21
3.3 Jämförelse med Annerstedts fenomenografiska studie.....	23
3.3.1 Kategori 1: Skapa en trivsamt miljö.....	23
3.3.2 Kategori 2: Leda och planera arbetet.....	25
3.3.3 Kategori 3: Presentera innehållet på ett riktigt sätt.....	26
3.3.4 Kategori 4: Lära ut.....	28
3.3.5 Förhållande till styrdokumentens framskrivna intentioner.....	30
4 Diskussion.....	31
4.1 Diskussion och sammanfattning av vår fenomenografiska studie.....	31
4.2 Diskussion och jämförelse med Annerstedts fenomenografiska studie.....	32
4.2.1 Den målstyrda och reflekterande idrottsläraren.....	33
4.3 Allmän diskussion.....	34
4.4 Kritik.....	35
4.5 Slutsats.....	35
4.6 Förslag till fortsatt forskning.....	35

Bilaga 1: Käll- och litteratursökning

Bilaga 2: Intervjuguide

# 1 Inledning

## 1.1 Introduktion

Vi har alla haft idrottslärare med skiftande kompetens under vår skoltid, men vad dessa skillnader i kompetens består av kan vara svårt att beskriva och är många gånger ytterst subjektivt. Pedagogen Claes Annerstedt beskriver att när han tillfrågar sina lärarstuderande om vad lärarkompetens innebär brukar han få långa listor med olika kompetenser och egenskaper.<sup>1</sup>

”Lärares yrkeskvalitéer är relativa. Resultatet av insatserna är beroende av en mängd förutsättningar och känsliga avväganden. Det är därför omöjligt att formulera definitioner som entydigt beskriver den goda läraren.”<sup>2</sup> Citatet ovan beskriver lärarkompetensens komplexitet. Om vi visste vad som krävdes för att vara den kompletta idrottsläraren skulle detta vara vida känt över hela världen. Förr kunde gymnastiklärarnas kompetens utgå från deras gymnastiska kunskaper och denna ifrågasattes aldrig. I takt med att idrottsämnet genomgått stora förändringar har också kraven på idrottsläraren förändrats, idrottsläraren har varit tvungen att utveckla en ny och bredare kompetensnivå.<sup>3</sup>

1994 kom en ny läroplan, Lpo 94/Lpf 94. Denna skiljde sig väsentligt från tidigare läroplaner, med en tydlig inriktning mot målstyrning. Även synen på elever som inhämtare av kunskap och lärare som utdelare av detsamma, skiljde sig från tidigare kursplaner. Elever betraktades inte längre som tomma kärl som skulle fyllas med kunskap, utan sågs som självständiga individer med en aktiv roll i lärandet, vilket ställde nya krav på idrottslärarnas kompetens.<sup>4</sup>

Eftersom både läroplanen och idrottslärarutbildningen beskriver idrottslärarkompetensen ytterst vagt finns det risk för att en diffus bild skapas om var idrottslärarens profession ligger. Om den professionella identiteten står oklar kan det innebära svårigheter att hantera angrepp på lärarrollen. Andra professioner såsom läkare eller psykologer tränas i att skapa en tydlig professionalism.<sup>5</sup> Risken med avsaknad av en tydlig yrkeskompetens är att den kan leda till att idrottslärarna ser sina egna individuella medfödda egenskaper som en profession i sig. Om lärarnas kompetens vilade på medfödda egenskaper skulle synen på möjligheten att utbilda

---

<sup>1</sup> Claes Annerstedt, *Idrottsundervisning Ämnet idrott och hälsas didaktik* (Göteborg: Multicare, 2001), s. 155.

<sup>2</sup> Lars-Åke Kernell, *Att finna balanser En bok om undervisningsyrket* (Lund: Studentlitteratur, 2002), s. 81.

<sup>3</sup> Ibid.

<sup>4</sup> Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Lpo 94 2007-11-17, <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>> (Acc. 2007-11-27).

<sup>5</sup> Gunnel Colnerud, *Respekt för läraryrket* (Stockholm: HLS förlag, 2000), s. 106.

lärarkompetenser kunna ifrågasättas. Bland lärarkollegor och föräldrar har en vanlig uppfattning varit att en idrottslärares kompetens består av förmågan att hålla ordning på eleverna i salen. Samtidigt visar Annerstedt att lärarna själva är osäkra på sin kompetens.<sup>6</sup> Sammanfattningsvis kan man säga att det råder en allmän osäkerhet om vad idrottslärarkompetens är.

Annerstedt beskriver i sin avhandling hur han en gång fick en fråga av sin granne som var banktjänsteman och idrottsledare på fritiden. Grannen undrade vad som skiljde honom från en bra idrottslärare. Alltså, vad kan de som jag inte kan frågade grannen.<sup>7</sup> Det är vår uppfattning att svaret på frågan är oklar för många idrottslärare och vår förhoppning är att kunna identifiera idrottslärarkompetens i våran föreliggande studie.

Till sist vill vi också nämna att vi, liksom didaktikern Lars-Åke Kernell, anser att vid varje tillfälle som forskning bedrivs inom kompetensfrågor framkommer nya svar eftersom tid, samhälle och yttre strukturer har en stor påverkan.<sup>8</sup>

## **1.2 Bakgrund**

För att kunna beskriva vad som är en god lärarkompetens menar vi att hänsyn bör tas till vad läraren ska uppnå med sitt läraruppdrag samt hur detta formuleras i läroplaner och kursplaner. 1969 kom den första läroplanen för grundskolan kallad Lgr -69 (Läroplan för grundskolan 1969). I denna formulerades mål, riktlinjer, timplaner och anvisningar för enskilda ämnen. I läroplanen föreskrevs vilken typ av klassrumsundervisning som skulle bedrivas, men den gav ändå utrymme för lärarens egna tolkningar. 1980 ersattes denna läroplan av Lgr -80 som hade samma grundtanke som Lgr -69 men innehöll flertalet nya justeringar samt nytt kommentarmaterial och supplement, vilket utfärdades kontinuerligt. Nästa och nuvarande läroplan infördes 1994 och tillförde det nya begreppet målstyrning. Nedan ges en beskrivning av och exempel på de anvisningar lärarna har att förhålla sig till i sin undervisning.

### **1.2.1 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94**

De rådande läroplanerna för grund- och gymnasieskolan är Lpo 94 (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994) respektive Lpf 94

---

<sup>6</sup> Claes Annerstedt, *Idrottslärarna och idrottsämnet, Utveckling, mål, kompetens – ett didaktiskt perspektiv* (diss. Göteborg: Acta universitatis gothoburgensis 1991), s. 218.

<sup>7</sup> *Ibid.*, s. 207.

<sup>8</sup> Kernell, s. 81.

(Läroplan för de frivilliga skolformerna).<sup>9</sup> Dessa läroplaner innehåller föreskrivningar om mål, värdegrunder samt riktlinjer med skolans verksamhet i allmänhet. Vidare beskrivs varje kurs i den så kallade kursplanen. Målen beskrivs inte på ett sådant sätt som hur läraren bör undervisa utan istället vilka kunskaper eleven ska förvärva. Vägen till målet är upp till lärare och skola att utforma. Denna styrning kallas målstyrning.<sup>10</sup> I läroplanen går det inte att urskilja begreppet kompetens i termer av förmåga, som en lärare bör besitta. Dock beskrivs förhållningssätt och demokratiska värden som läraren ska utgå ifrån i sin undervisning. Nedan följer begrepp ur Lpo 94, som enligt vår tolkning beskriver, hur en lärare ska förhålla sig.<sup>11</sup>

**Tabell 1: Författarnas tolkning av lärarnas riktlinjer/direktiv från Lpo 94**

Anvisningar som läraren ska förhålla sig till:	Kortfattad beskrivning:
Individanpassade lektioner	Undervisningen skall ta hänsyn till varje elevs förutsättningar och behov.
Icke konfessionell undervisning	Undervisningen i skolan skall vara neutral från religion.
Stödjande och utvecklande	Eleverna ska stimuleras till att inhämta kunskap. De ska få möjlighet att ta egna initiativ och eget ansvar. Läraren skall bidra till en harmonisk utveckling.
Jämställdhet och allas lika värde	Alla inom skolans verksamhet har samma värde. Lärarna skall aktivt främja män och kvinnors lika rätt och möjligheter och motverka traditionella könsmonster.
Demokratiska arbetsformer	Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhället.
Rätt perspektiv	Undervisningen ska präglas av följande perspektiv; miljö, internationellt, historiskt, etiskt och samhällsvetenskapligt.
Samarbetsförmåga	Läraren bör kunna samarbeta med hemmen och andra lärare.
Elevinflytande	Läraren ska planera och utvärdera sin verksamhet tillsammans med eleverna.

<sup>9</sup> Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Lpo 94 2007-10-15, <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1071>>, (Acc. 2007-10-15).

<sup>10</sup> Göran Linde, *Detta ska ni veta* (Lund: Studentlitteratur, 2006), s. 89.

<sup>11</sup> Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Lpo 94 2007-11-17, <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>> s. 3-16 (Acc. 2007-11-27).

Enligt läroplanen beskrivs alltså vissa rättesnören, riktlinjer och förhållningssätt om hur en lärare ska bedriva sin verksamhet. Det går att tolka en tydlig riktlinje om vilken grund undervisningen ska vila på och med vilken övergripande pedagogik som målen i skolan ska nås. Ramen för verksamheten är alltså tydlig men det är upp till skolan och den enskilde läraren att utforma verksamheten i klassrummet. Begreppet kompetens, som beskrivning av specifika egenskaper eller förmågor som lärarna bör besitta, förekommer dock inte.

### **1.2.2 Kursplanen i idrott och hälsa för grundskolan**

*Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Barn och ungdomar behöver därför utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur vanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv förhåller sig till fysiskt och psykiskt välbefinnande. Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan.<sup>12</sup>*

Ovanstående citat är hämtat från den inledande texten i kursplanen för idrott och hälsa i grundskolan. Det beskriver ämnets syfte och roll. Här formuleras att eleverna ska utveckla sina egna kunskapar och vikten av personlig hälsa betonas. Vidare i kursplanen beskrivs strävansmål där fokus ligger på att eleven ska utveckla flertalet egna förmågor och kunskaper från lek till att kunna agera i en katastrofsituation. Att ämnet behandlar ett omfångsrikt område råder det ingen tvekan om.

Kursplanen i idrott och hälsa beskriver även ämnets karaktär och uppbyggnad. Den beskriver vad ämnet utgår ifrån samt ger en helhetssyn på människan. Den lägger också stor vikt vid de kulturella traditioner som Sverige besitter när det gäller att vistas i naturen. Fortfarande nämns inte kompetens, eller ett synonymt begrepp, om hur en bra idrottslärare bedriver sin verksamhet, endast förhållningslinjer.

Så gott som inga direkta direktiv anges om hur läraren skall agera i sin verksamhet. Lärarkompetensen berörs inte heller utan det är upp till läsaren själv att uttolka vari kompetensen ligger. Det är dock tydligt att lärarens mål är att utveckla och förmedla

---

<sup>12</sup> Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-11-27, <<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>> (Acc. 2007-11-27).

kunskaper.<sup>13</sup> Således tolkar vi det som att en lärare som når de uppställda målen i styrdokumentet på ett tillfredställande sätt, måste vara kompetent. Att detta är ett grundkrav kan ses som självklart, och kompetensbegreppet är mycket komplext och behöver diskuteras och definieras. I de föreliggande studierna berörs som, tidigare nämnts, idrottslärares uppfattningar i sakfrågan.

### 1.2.3 Centrala begrepp

#### *Idrottslärare*

Här avser författarna lärare i skolämnet idrott och hälsa, både på grundskole- och gymnasienivå. Termen idrottslärare används för att få ett enklare språk i texten och därmed underlätta för läsaren.

#### *Profession*

I allmänt språkbruk detsamma som yrke; i samhällsvetenskaplig terminologi ofta snävare definierat som yrke vars auktoritet och status bygger på hög formell utbildning, ofta universitetsbaserad. Till de klassiska, förindustriella "statusprofessionerna" räknas medicin, juridik och teologi.<sup>14</sup>

#### *Kompetens*

Utbildning eller erfarenhet som krävs för viss tjänst eller befattning.<sup>15</sup> I denna studie innebär kompetens de specifika kunskaper, egenskaper och förmågor som krävs för idrottsläraryrket.

#### *Fenomenografi*

En kvalitativt inriktad empirisk forskningsansats som intresserar sig för människors uppfattningar och olika aspekter av omvärlden.<sup>16</sup>

## 1.3 Forskningsläget

Vi bör redan här förtydliga att få undersökningar om vad som är en god lärarkompetens utgår från specifika skolämnen. Forskarna brukar istället generalisera lärarkompetens ur ett allmänt

---

<sup>13</sup> Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-11-27, <<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>> (Acc. 2007-11-27).

<sup>14</sup> Nationalencyklopedin, <kundcenter@ne.se> profession 2007-10-05, <[http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i\\_art\\_id=287394&i\\_word=profession](http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=287394&i_word=profession)>, (Acc. 2007-10-05).

<sup>15</sup> Nationalencyklopedin, <[http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i\\_art\\_id=228409&i\\_word=kompetens](http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=228409&i_word=kompetens)>, (Acc.2007-10-05).

<sup>16</sup> Annerstedt (1991), s. 170; För en mer utförlig förklaring se sidan 11.



perspektiv, således råder brist på idrottslärarforskning. För att ge läsaren ett brett perspektiv och tydlig överblick om vad idrottslärarcompetens innefattar har vi därför valt att inledningsvis beskriva, i följande ordning, forskningsläget utifrån ett ledarskapsperspektiv, lärarcompetensperspektiv för att senare i texten fokusera på idrottslärarcompetens.

### 1.3.1 Ledarskapskompetens

På en djupgående nivå beskriver psykologen och författaren Lars Svedberg olika teorier om ledarskap där han framhåller ekonomerna Blanchards och Herseys teorier om det situationsanpassade ledarskapet. För att få ett väl fungerande ledarskap bör olika ledarstilar anpassas till den för tillfället rådande situationen.<sup>17</sup> Annerstedt beskriver även han att det inte finns en unik ledarmetod som alltid är den bästa utan fastslår att detta måste anpassas efter gruppens behov. För att avläsa och välja rätt ledarstil krävs lyhördhet och ett aktivt avvägande av graden av *relationsorientering* respektive *uppgiftsorientering*.<sup>18</sup> Svedberg använder sig av följande exempel för att beskriva de olika orienteringarna:

*I en lite grov karikatyr av dessa båda stilar eller orienteringar träffar vi på den förtjusande lågstadieläraren som hänfört frossar i barnens känsloliv. Hennes motsats är den torre och obevekligt uppgiftsorienterade gymnasielektorn vars enda önskan är att få undervisa ostört för att hinna med det viktigaste i tillvaron, nämligen kursen i just hans eller hennes ämne.*<sup>19</sup>

Detta är intressant ur ett skolperspektiv där vi gått från "ämnet i centrum" (uppgiftsorienterat) till dagens läroplan med "eleven i centrum" (relationsorienterat) som det uttrycks i den nuvarande läroplanen.

Docenten Christer Stensmo beskriver att för att lyckas som lärare måste man bland annat besitta ledarkompetens. Ledarkompetensen är viktig och något läraren behöver besitta för att kunna leda och organisera eleverna i skolarbetet. Vidare beskriver Stensmo fem underliggande arbetsuppgifter för ett väl fungerande ledarskap; planering, kontroll, motivation, gruppering och individualisering.<sup>20</sup>

---

<sup>17</sup> Lars Svedberg, *Grupp-psykolog om grupper, organisationer och ledarskap* (Lund: Studentlitteratur 2003). s. 306-307.

<sup>18</sup> Annerstedt (2001), s. 155-160.

<sup>19</sup> Svedberg, s. 307.

<sup>20</sup> Christer Stensmo, *Ledarstilar i klassrummet* (Lund: Studentlitteratur, 2000). s. 9-10.

### 1.3.2 Lärarkompetens

Att med exakta kriterier beskriva det goda lärarskapet är trots omfattande forskning problematiskt och något som tidigare forskare generellt undviker. Lärarskapet är mångfacetterat och skulle kunna definieras som en ”påverkningsprocess som syftar till att få eleverna att engagerat arbeta mot uppställda mål.”<sup>21</sup> Didaktikern Lars-Åke Kernell förklarar att det finns olika kompetenser som är mer viktiga än andra i lärarens verksamhet. Dessa kompetenser beskriver ett förhållningssätt snarare än personliga egenskaper och berör olika tankesätt och motton snarare än regler och taktiker.<sup>22</sup>

Forskaren Arne Maltén har även han försökt kartlägga lärarkompetens. I boken *Lärarkompetens* använder han sig av olika perspektiv för att ge en så heltäckande beskrivning av ämnet som möjligt.<sup>23</sup> Dessa perspektiv är: Fördjupad ämneskunskap, pedagogisk/psykologisk kunskap, allmändidaktisk kunskap, ämnesdidaktisk kunskap och praktisk erfarenhet. Dessa delkompetenser återkommer, om än med andra rubriker, i tidigare forskning av bl.a. Ogden, Grossman och Schulman som återges i Malténs bok.<sup>24</sup> Boken är skriven delvis med syftet att ge handledning för vad en lärarutbildning bör innehålla, vilka kunskapsområden som är centrala för alla blivande lärare oavsett ämnesinriktning.

I Annerstedts avhandling nämns utbildningspsykologerna Fuller och Brown studie från 1975 som tar upp vikten av att inledningsvis, med en ny grupp elever, ha kontroll och att bli omtyckt som lärare. Först i andra hand handlar kompetens om att ”prestera bra vad gäller metoder, material och att kunna behärska de färdigheter som skall utföras.”<sup>25</sup>

### 1.3.3 Idrottslärarkompetens

Annerstedt beskriver i sin avhandling hur olika studiers försök att kategorisera den kompetenta idrottsläraren har misslyckats och utmynnat i samma resultat, nämligen att det inte finns några entydiga svar på vad idrottslärarkompetens innebär. I andra undersökningar har forskare utsett så kallade ”experter” på området som försökt sig på att identifiera begreppet, men med samma resultat, det är oklart hur man kategoriserar en bra idrottslärare.<sup>26</sup>

---

<sup>21</sup> Claes Annerstedt, *Att (lära sig) vara lärare i idrott och hälsa* (Göteborg: Multicare, 2007). s.51

<sup>22</sup> Kernell, s.

<sup>23</sup> Arne Maltén, *Lärarkompetens* (Lund: Studentlitteratur, 1995).

<sup>24</sup> *Ibid.*, s. 12-14.

<sup>25</sup> Annerstedt, (2007), s. 64.

<sup>26</sup> Annerstedt (2001), s. 155-160.

Trots att så många olika studier misslyckats med att beskriva den kompletta idrottsläraren så rättfärdigar Kernell vidare studier i ämnet. Detta motiverar han med argument som att det är viktigt att kunna analysera och förklara sina insatser som lärare och att vi blir klokare varje gång vi undersöker lärarkompetens. Vidare hävdar han att de kvalitéer som behövs mer kunskap om är lärarnas förhållningssätt och beteenden och inte hans eller hennes personliga egenskaper.<sup>27</sup>

Tre oberoende forskare anser sig kunna dra kvalitativa slutsatser kring idrottslärarkompetens. Dessa är Carlsten<sup>28</sup> Annerstedt<sup>29</sup> samt Mawer<sup>30</sup>. Frågeställningarna i deras undersökningar var mycket lika varandra och handlade om vilka olika kompetenser en bra idrottslärare bör besitta för att lyckas i sin verksamhet. Resultaten av studierna var likartade och beskriver idrottslärares förhållningssätt till eleverna och de tillhandahåller rättesnören om hur verksamheten ska bedrivas. Idrottsläraren skall ha god kontakt med eleverna, vara flexibel och en god organisatör. Vidare understryker särskilt Mawer i sin studie vikten av planering<sup>31</sup> och Carlsten beskriver från sin kvalitativa studie värdet av en bred kunskapsbas, en bra idrottslärare kan lite om mycket.<sup>32</sup>

Den forskning som vi funnit vara mest intressant och spännande var Annerstedts studie (1991), som med en fenomenografisk ansats undersöker idrottslärarkompetensen. Hans studie är en kvalitativt inriktad empirisk forskningsansats som syftar till att undersöka idrottslärares uppfattning om idrottsläraryrkets kompetens. Hans utgångspunkt i forskningen var: Vilken kompetens bör en idrottslärare besitta? Avhandlingen publicerades 1991, men intervjuerna utfördes 1988. I studien intervjuades 45 personer som antingen var idrottslärarkandidater, idrottslärare eller idrottslärarutbildare. Intervjuerna tog cirka en timme och innehöll många konkreta problematiserande frågeställningar för att undvika att respondenten svarade för rakt och oreflekterat ur läroplanen. Nedan återges de grundfrågor kring idrottslärarkompetens som Annerstedt ställde i sina intervjuer.

- Vad skiljer en bra idrottslärare från en dålig?
- Känner du dig ”proffsig”?

---

<sup>27</sup> Kernell, s. 82.

<sup>28</sup> Yngve Carlsten, *Ämnet idrott i grundskolan årskurs 8*, rapport 5:1989 (Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, 1989).

<sup>29</sup> Annerstedt (1991).

<sup>30</sup> Mick Mawer, *The effective teaching of physical education* (London: Longman, 1995).

<sup>31</sup> Mawer, s. 54.

<sup>32</sup> Carlsten, s. 12.

- På vilket sätt yttrar sig din proffsighet?
- Finns det någon koppling mellan att vara idrottslärare och att vara en duktig idrottsman?
- Erhöll du kompetensen på GIH till att vara en proffsig idrottslärare? <sup>33</sup>

Annerstedt beskriver att många av de intervjuade aldrig överhuvudtaget reflekterat över kompetensbegreppet tidigare. Vidare besitter flera även dåligt självförtroende och tycks sakna en professionell yrkesidentitet. Några av dessa menar att vi i Sverige aldrig pratar om vad vi är bra på, alltså att det är typiskt svenskt att inte skryta vad man kan och är kompetent inom. Överlag råder det konsensus om att kompetensbasen utgörs av idrottsliga kunskaper och färdigheter. Vidare är de intervjuade överens om att grunden till att lyckas som idrottslärare är att man tycker om barn och är intresserad av idrott. <sup>34</sup>

Syftet med Annerstedts studie om begreppet idrottslärarkompetens var att genom kategorier beskriva den kompetenta idrottsläraren och resulterade i att intervjuobjektens uppfattningar och aspekter kunde delas in som följer:

- *Skapa en trivsamt miljö.* Handlar om att skapa en trygg, gemytlig och trivsamt atmosfär.
- *Leda och planera arbetet.* Förmågan att kunna planera arbetet i idrottssalen och behärska klassrumssituationen. Personlighetsegenskaper och organisationsförmåga är centralt.
- *Presentera innehållet på ett riktigt sätt.* Metodikens betydelse är stor.
- *Lära ut.* Förmågan att se vad som en elev gör fel och kunna korrigera detta. Analysförmågan i det motoriska området anses viktig. <sup>35</sup>

### 1.3.4 Sammanfattning av forskningsläget

Efter genomgång av befintlig forskning kan vi konstatera att det finns en stor mängd forskning och teoretiska ansatser inom ledarkompetens och lärarkompetens. Inom området svensk idrottslärarkompetens är utbudet av forskning betydligt mindre, vilket delvis kan förklaras med att idrottslärarkompetens är en utveckling av de två tidigare nämnda forskningsområdena.

---

<sup>33</sup> Annerstedt (1991), s. 207.

<sup>34</sup> Ibid., s. 207-210.

<sup>35</sup> Annerstedt (1991), s. 207.

En gemensam nämnare för den forskning som finns om idrottslärarkompetens är att ingen författare presenterar ett komplett och slutgiltigt svar på vad kompetens är och består av, istället råder en konsensus om att det är ett komplext och föränderligt forskningsområde. Eftersom den senaste forskningen inom svensk idrottslärarkompetens är från år 2001 och eftersom området är föränderligt anser vi att vår undersökning är av stor relevans.

#### ***1.4 Teoretiska utgångspunkter***

Vi har valt att avgränsa oss till forskning och teorier som specifikt behandlar svensk idrottslärarkompetens och lärarkompetens. Detta beror dels på att vår undersökning endast omfattar svenska idrottslärare, dels på att det är den svenska läroplanens eventuella påverkan på idrottslärare som analyseras. Vad utländska studier visar är för oss inte lika relevant eftersom utländska idrottslärare förhåller sig till andra läroplaner och kan förmodas ha andra uppfattningar om kompetens än svenska idrottslärare. Vi anser även att den svenska samhällsstrukturen och dess strömningar påverkar idrottslärarnas uppfattningar, något som utländska studier inte tar hänsyn till. Det är främst Annerstedts studie, med fenomenografisk ansats, som vi kommer att stödja oss på i vår vidare forskning och analys. Eftersom vår avsikt har varit att genom djuplodande intervjuer undersöka och analysera uppfattningar, utan att försöka dra generella slutsatser från dem, finner vi att den fenomenografiska ansatsen är den som passar vårt syfte bäst.

##### **1.4.1 Fenomenografi**

Fenomenografin är en metod som har utarbetats på den pedagogiska institutionen vid Göteborgs universitet. Ference Marton, professor i pedagogik och didaktik, är en av de pedagoger som utarbetade fenomenografin. Som Marton skriver i boken *Om lärande* är fenomenografin både teori och metod och är en ansats att beskriva hur människor uppfattar olika fenomen.<sup>36</sup> Fokus ligger inte på att finna svar eller förklaringar från respondenterna när man genomför intervjuer, utan på att analysera hur personerna resonerar kring olika fenomen. Det som undersöks är hur personer uppfattar de fenomen som intervjun behandlar. Metoden syftar alltså inte till att beskriva hur verkligheten *är* utan hur något *uppfattas* vara. Dessa perspektiv benämns av Marton som *första ordningens perspektiv*<sup>37</sup>, hur verkligheten *är*, och

---

<sup>36</sup> Marton Ference, Booth Shirley, *Learning and Awareness* (New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates 1997) p. 146-147

<sup>37</sup> Ibid., p. 154-159

*andra ordningens perspektiv*<sup>38</sup>, hur något *uppfattas* vara och det är den andra ordningens perspektiv som har intresserat oss.

Annerstedts fenomenografiska studie om idrottslärare syftar dels att beskriva hur idrottsämnet legitimeras, dels att beskriva och analysera de olika uppfattningar som finns om vari idrottslärarnas kompetens består och det är just kompetens vi valt att fokusera på.

Annerstedt understryker särskilt att det är variationen av uppfattningarna som varit det huvudsakliga intresset i studien och att han efter att ha analyserat materialet kunde åskådliggöra fyra kvalitativt skilda uppfattningar som återges som kategorier. Det är dessa kategorier som vi i vår studie jämför med.

### **1.4.2 Annerstedts fyra kategorier**

(Siffrorna i parantes anger andelen respondenter)

#### *Kategori 1 "Det handlar om att kunna skapa en trivsamt atmosfär" (12/45)*

Denna uppfattning kan beskrivas som att det huvudsakliga målet med verksamheten är att skapa ett positivt klimat tillsammans med eleverna. Om eleverna har roligt är läraren i detta fall tillfredställd med sitt arbete. En idrottslärare uttrycker att man "måste vara schysst mot alla." Med det menar han eller hon att man måste lära sig undvika konflikter och att man måste förstå sig på alla barns olikheter och individualisera undervisningen. Gemensamt för personerna i denna kategori är att man i första hand baserar sin kompetens utifrån personlighetsegenskaper. Först i andra respektive tredje hand talar man om erfarenheter och utbildningens roll. De ser utbildning som en process till att utveckla de så kallade "rätta" personlighetsegenskaperna. Vidare nämns vikten av att kunna organisera undervisningen, men metodik eller undervisningskompetens berörs inte nämnvärt. Denna kategori av lärare är även mycket osäkra på sin profession och uttrycker det som att de inte är speciellt bra på något.<sup>39</sup>

#### *Kategori 2 "Det handlar om att kunna leda och planera arbetet" (5/45)*

Eftersom det råder brist på vetenskapliga teorier om lärarkompetens, bedöms ibland lärarna efter deras förmåga att hålla ordning i klassrummet. De idrottslärare som misslyckas med detta kan då, av omgivningen, bedömas som inkompetenta. För att uppnå tillfredställelse i sitt yrkesutförande arbetar idrottslärare inom kategori 2 ständigt efter att ha kontroll över den rådande situationen i klassrummet. Idrottslärarens kompetens utgår alltså ifrån att hålla ordning, leda och planera verksamheten. En bra idrottslärare är en effektiv idrottslärare som

---

<sup>38</sup> Ibid.

<sup>39</sup> Ibid., s. 208-213.

på ett säkert sätt aktiverar så många elever som möjligt enligt denna kategori. Utmärkande för denna uppfattning är att de värdesätter personliga förmågor såsom till exempel organisations-, ledar- och motivationsförmåga. Vissa ämneskunskaper nämns också, det är viktigt att behärska humanbiologi och träningslära. Till sist bör också nämnas att denna kategori inte alls är lika osäkra i sina uttalanden som kategori 1.<sup>40</sup>

### *Kategori 3 "Det handlar om att kunna presentera innehållet på ett riktigt sätt" (18/45)*

Denna kategori uppfattar att det är undervisningen som står i centrum. Det är hur man bemöter eleverna och hur man presenterar innehållet i verksamheten som är det primära. Den pedagogiska förmågan hos lärarna skiljer de åt från idrottsledare i allmänhet, och personliga egenskaper står inte i centrum för idrottslärarkompetens. Till skillnad från tidigare kategoriers uppfattning betonar denna kategori vikten av utbildning och erfarenhet för att lyckas med undervisningen. Vidare är även ämneskunskaper och metodik viktiga. Denna grupp saknar en analyserande förmåga och återkoppling till tidigare undervisningsteorier, men verkar ändå ha reflekterat något över kompetensbegreppet tidigare. Trots detta finns en tendens till osäkerhet i deras svar angående sin yrkesidentitet.<sup>41</sup>

### *Kategori 4 "Det handlar om att kunna lära ut" (10/45)*

För denna grupp står lärandet i centrum för en kompetent idrottslärare. Det handlar om att ge eleverna nya kunskaper, insikter och förmågor och det är upp till idrottslärarens kompetens att förmedla detta. Denna kategori är ensam om att reflektera analytiskt över motoriska övningar i olika former. En idrottslärare uttrycker att "det handlar om att se vad eleverna gör för fel och vad de behöver träna för att kunna utvecklas och lyckas." Uppfattningarna om specifika kunskaper stämmer överens med kategori 3, men man betonar här metodikens syfte i undervisningen ytterligare. Svaren från personerna i denna grupp tyder på en teoretisk medvetenhet samtidigt som de poängterar vikten av att ständigt utvecklas som idrottslärare.<sup>42</sup> En idrottslärare uttrycker det på följande sätt:

---

<sup>40</sup> Ibid., s. 213-217.

<sup>41</sup> Annerstedt (1991), s. 217-225.

<sup>42</sup> Ibid., s.220

*Man får se utbildningen som att det är i stort sett bara ett körkort som jag säger va. För jag kan inte köra bil när jag får mitt körkort och likadant när jag går ut här, så är jag ju långt ifrån färdig som lärare... Utan det är ju hela tiden en fortgående process så att säga va.*<sup>43</sup>

### **1.4.3 Annerstedts avslutande diskussion**

De tre första kategorierna behandlar vilka förutsättningar idrottslärare behöver för att bedriva undervisningen. Lärarna från dessa kategorier värdesätter kompetenser som person, organisatör och presentatör. I kategori 4 fokuserar man mer på den faktiska förmågan att lära ut samt analytiska förmågor om hur eleven kan stödjas i sin utveckling.

Annerstedt beskriver i sin avslutande diskussion att idrottsläraryrket (1991) ännu inte kan betraktas som en fullt utvecklad profession. Han menar att uppenbara brister på vetenskaplig förankring är en avgörande faktor i sakfrågan. Ur ett historiskt perspektiv har idrottsämnets vetenskapliggörande ofta varit ett återkommande diskussionsämne. Som Annerstedt skriver så har det varit en angelägenhet under lång tid, inte minst den svenska gymnastikens anfader, Per Henrik Ling, strävade länge efter att legitimera ämnet gymnastik inom vetenskapen.<sup>44</sup> Trots detta saknar idrottsämnet en vetenskaplig bas och borttagandet av titeln gymnastikdirektör förvärrade idrottslärares ställning ur ett yrkesprofessionsperspektiv.

Lärarna i idrott och hälsa har fått genomgå en stor förändring i takt med den samhälliga utvecklingen och måste idag ha en bred kunskapsbas från flera olika idrotter. Just detta, menar några i Annerstedts studie, har medfört att många inte känner sig riktigt professionella och istället osäkra på sin kompetens. ”Vi kan mycket, fast lite om mycket”, sa en lärarkandidat i studien. En annan idrottslärare uttrycker att han tycket att ämnet är alldeles för brett med tanke på tiden det ges i skolan. Ämnet har breddats och timmarna minskats, påpekar han.<sup>45</sup>

## **1.5 Syfte och frågeställningar**

### **1.5.1 Syfte**

Vårt syfte har varit att undersöka idrottslärares uppfattning om vad som kännetecknar kompetens hos lärare i ämnet idrott och hälsa. Vidare var syftet att jämföra dessa idrottslärares uppfattning med en lärarstudie genomförd innan Lpo 94 implementerades. Detta görs med utgångspunkt från en tidigare genomförd studie av Claes Annerstedt.

---

<sup>43</sup> Ibid., s. 221.

<sup>44</sup> Ibid., s. 247

<sup>45</sup> Ibid., s. 248.



### 1.5.2 Frågeställningar

- Vad kännetecknar lärares kompetens i ämnet idrott och hälsa och utgår den från läroplanens (Lpo 94) framskrivna intentioner?
- Vilka personliga egenskaper, erfarenheter och utbildningar framträder som viktiga för att vara en kompetent idrottslärare?
- Är Annerstedts kategorier giltiga även för vår studie, 16 år senare?

## 2 Metod

Vi har valt att göra undersökningen med hjälp av halvstrukturerade intervjuer. Strukturen på intervjuerna är grundad på en fenomenografisk ansats, det var också den ansatsen som Annerstedt använde sig av. Att vi har valt denna ansats beror på att vi bedömer det som svårt att undersöka detta komplexa område med hjälp av exempelvis enkäter. Den fenomenografiska ansatsen gör det möjligt att tränga in på djupet hos respondenterna, att följa upp varje svar med en ny följdfråga och få en utförligare förståelse om deras uppfattningar. Detta leder till att även om strukturen på intervjuerna påminner om varandra, så skiljer sig de åt eftersom olika svar från respondenterna genererar olika följdfrågor, något som inte låter sig göras vid kvantitativa studier.<sup>46</sup>

I analysen av intervjuerna har de svar vi erhållit delats in i olika kategorier som representerar olika sätt att uppfatta vårt frågeområde, och det är dessa kategorier som vi har jämfört med Annerstedts studie. Med denna metod har vi bland annat kunnat undersöka idrottslärares uppfattning om idrottslärarkompetens idag, och även om den förändrats sedan Annerstedts studie. Att genomföra intervjuer på detta sätt ställer vissa krav på strukturen. Vi har ställt samma grundfrågor som Annerstedt vid varje intervju, men beroende på respondenternas svar så har följdfrågorna skiljt sig åt när varje svar följdes upp.

### 2.1 Genomförande

De intervjufrågor som använts som grundfrågor är hämtade från Annerstedts avhandling *Idrottslära och idrottsämnet*<sup>47</sup>, och sedan följt upp de svar vi erhållit med följdfrågor för att få så bred och detaljrik bild som möjligt av vad som avses med respektive svar. Även om uppföljningsfrågorna skiljer sig åt så har vi behållit en gemensam struktur för varje intervju. Vi har genomfört fyra intervjuer som varade i cirka 45 minuter vardera. Varje intervju har

---

<sup>46</sup> Marton, Ference, Booth Shirley, *Learning and Awareness*. (New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates 1997).

<sup>47</sup> Annerstedt (1991), s. 182-253.

spelats in audiellt och sedan transkriberats och analyserats. Resultatet av de fyra intervjuerna har kategoriserats med ett fenomenografiskt perspektiv och sedan jämförts med Annerstedts fenomenografiska ansats och hans fyra olika kategorier.

## **2.2 Urval**

Eftersom studien har haft Annerstedts studie som utgångspunkt, så har vårt urval av intervjuobjekten, liksom Annerstedts, begränsats till idrottslärare i grundskolan (F-9) och som erhållit sin utbildning från GIH. Visserligen omfattade hans studie även idrottslärarytbildare och idrottslärankandidater, men i denna studie avgränsas respondenterna till verksamma idrottslärare. De intervjuade måste minst ha arbetat i fem år som idrottslärare, detta för att respondenterna då förväntas ha haft tillfälle att utveckla en egen lärarstil och haft tillfällen att reflektera över begreppet idrottslärankompetens. Eftersom den fenomenografiska ansatsen bygger på att beskriva och analysera människors uppfattningar och innebörden av dessa uppfattningar har vi i vårt urval valt idrottslärare som, förutom att uppfylla tidigare nämnda krav, också varit delvis bekanta med oss. Detta för att öka möjligheten till en avslappnad atmosfär vid intervjutillfällena, vilket vi anser ger större möjlighet till utförliga diskussioner och svar. Det finns många faktorer som kan spela in i urvalet av intervjuobjekt såsom kön, ålder och tid för examen, men detta är något som vi inte har tagit hänsyn till, främst eftersom vi inte har för avsikt att dra generella slutsatser från ett så begränsat antal respondenter.

## **2.3 Reliabilitet**

Båda författarna har genomfört och spelat in två intervjuer var. Transkriberingarna har utförts av den författare som inte medverkat vid intervjun för att undvika att uttalade meningar tolkas in, något som skulle ha kunnat förekomma då intervjuare och respondent var bekanta. För att stärka reliabiliteten ytterligare har båda författarna först analyserat och kategoriserat de erhållna svaren enskilt och därefter gjort en gemensam bedömning.

## **2.4 Validitet**

Genom att de grundfrågor som har använts vid intervjuerna är hämtade från boken *Idrottslärarna och idrottsämnet*<sup>48</sup>, har vi säkerställt att vi undersöker samma område som Annerstedt. Vidare genomfördes en pilotstudie med en idrottslärare för att utveckla intervjuguiden ytterligare. Därmed anser vi att studien har en hög validitet.

---

<sup>48</sup> Annerstedt (1991), s. 182-253.

## **3 Resultat**

### ***3.1 Disposition***

Eftersom uppsatsen syftar till att undersöka fyra idrottslärares uppfattning om vad som kännetecknar kompetens hos lärare i ämnet idrott och hälsa, har vi nedan valt att redovisa en sammanfattning av respektive idrottslärares uppfattning var för sig. På så vis tydliggörs respektive idrottslärares uppfattning. Senare analyseras resultaten efter Annerstedts fenomenografiska ansats.

Nedan har vi för att underlätta skrivandet namngivit respondenterna enligt följande: idrottslärare 1; L1, idrottslärare 2; L2, idrottslärare 3; L3 och idrottslärare 4; L4. Någon beskrivning av respektive lärare återfinns inte för att mer fokus ska placeras på deras uppfattning istället för deras personliga ursprung.

### ***3.2 Fenomenografisk återgivning av resultatet***

#### **3.2.1 Idrottslärare 1**

L1 menar att uppfattningen om hur en bra idrottslärare är beror på vilka elever som tillfrågas. Olika elever uppskattar olika lärstilar.

L1 tycker att en bra idrottslärare bör besitta flera olika kompetensområden. Hon anser att det är viktigt med personliga egenskaper, men att det inte är allt. Hon finner att vikten ligger i att man visar ett stort intresse, samt att man brinner för sitt läraruppdrag och tar det på allvar. Detta är nummer ett säger hon. Vidare talar hon om pedagogiska kunskaper och om vikten att se alla individer och att hitta en metodik som passar var och en. Hon nämner även kortfattat att olika ämneskunskaper och läroplansplanskännedom i idrott och hälsa är viktigt.

Att organisera är också en viktig kompetens enligt L1. Både att kunna organisera i klassrummet och på idrottsdagar som involverar hela skolan. Denna kompetens erhåller man med hjälp av erfarenhet.

L1 talar också om att det är betydelsefullt att man fortbildar sig för att förbli en kompetent idrottslärare samtidigt som hon påtalar om vikten av erfarenhet. Hon säger att ”det är det som är så charmigt med vårt yrke, att det hela tiden är olika, nya situationer hela tiden. Ena dagen är inte den andra lik. Och genom att få erfarenheter så kommer du lära dig att känna igen vissa situationer och lära dig tackla dem.”

På frågan om och i så fall varför en utbildad idrottslärare bedriver undervisningen i idrott och hälsa bättre än en idrottsledare svarar hon att idrottsläraren besitter en mer mångsidig ämnesbank. ”Vi har ju bredden jämfört med någon som bara kan en sak.”

L1 anser sig själv professionell i sin verksamhet dels på grund av sin utbildning från GIH, men också hennes erfarenhet som hon skaffat sig som idrottslärare. Hon menar att ”man blir professionell om man har en seriös inställning till sitt yrke.”

På frågan om hon tycker att idrottsläraryrket har den status det förtjänar svarar hon att så inte är fallet. Hon menar att den generella statusen hos idrottslärare bör höjas och att den allmänna synen på idrottslärare är att vem som helst kan göra jobbet. Samtidigt beskriver hon att idrottens status på hennes skola är hög. Hon uttrycker det på följande vis:

*Frågar du lärarna som arbetar här på skolan så är det väldigt få som vill gå ner och vicka på idrotten. För de förstår hur svårt det är. Däremot tror jag sådana som kommer utifrån, som springvickar, tycker kanske bara att det är att slänga in en boll.*

L1 påpekar också att det går att träna och utbilda sig till en professionell idrottslärare.” Det vore hemskt om det inte gick” svarar hon på frågan om en dålig idrottslärare kan bli bra. Hon menar också att det inte spelar någon roll om man är man eller kvinna som idrottslärare. Det som spelar roll är personen.

Till sist beskriver L1 vad som gör henne till en bra idrottslärare och beskriver sig själv som engagerad, rättvis och proffsig. Av dessa egenskaper erhöll hon proffsigheten från GIH och menar att de andra kompetenserna är personliga egenskaper.

### **3.2.2 Idrottslärare 2**

L2 tycker framför allt att glädje, engagemang och ett positivt ledarskap är viktiga egenskaper hos en bra idrottslärare. Att förmedling av glädjen är så viktig motiverar hon med att idrotten är ett livslångt lärande och att det gäller att skaffa ett ”bestående intresse hos eleverna om att röra sig.” Med hjälp av att förmedla rörelseglädje kan man få barnen att älska att komma till ämnet idrott och hälsa och detta uttrycker L2 som centralt.

Vidare är det viktigt med faktakunskaper inom idrott, men hon framhåller även kunskaper om samhället, skolans funktion och vilka mål man ska ha som idrottslärare.

L2 tycker att en bra idrottslärare ska vara flexibel, kunna individanpassa verksamheten efter varje barns nivå.

L2 nämner också att det är viktigt att kursplanen i idrott och hälsa ligger med som en röd tråd i undervisningen. Hon menar att man kan göra ”många många utvikare” från kursplanen och forma undervisningen på ett personligt sätt.

L2 uppfattar sig själv som lyhörd och framhåller motorik och gymnastik som sina starkaste sidor. Hon erhöll sin professionalism bland annat från GIH, men understryker vikten av erfarenhet för att bli en bra idrottslärare. Hon tycker att idrottslärarnas status är bra, men att det kan bli ännu bättre. Det är viktigt att det påpekas uppifrån, säger hon, för att höja statusen. Hur hennes professionalitet yttrar sig i klassrummet beskriver hon på följande vis:

*Ja, framför allt att jag tycker det är så kul tror jag, och att jag vet att jag kan så mycket. Och jag har ju massa bitar som jag är bättre på och naturligtvis har jag bitar som jag är sämre på, men jag tycker ändå att kompetensen är tillräckligt hög. Hade den inte varit det så hade jag utbildat mig ännu mera. Du måste alltid vara bättre än de du undervisar.*

Att det är viktigt att presentera och förmedla idrotten på rätt sätt är något som L2 återkommer till under intervjun ofta. På frågan vad alla duktiga idrottslärare har gemensamt svarar hon helt enkelt: ”Vi är bra på att förmedla lekglädje.”

På frågan om det finns någon skillnad på manliga och kvinnliga idrottslärare svarar L2 enligt nedan:

*Hmm, mja det finns det säkert, eh, kan vara mycket det här också med boll, det kan vara olika det med. Man har ju lite erfarenhet att det är lätt att slänga in en boll och det gör man när man har grejor vid sidan av som många killar har hehe, men eh, svårt alltså, jag har ju... ja man har ju jobbat så ensam i alla år och så när man möter killar och så på kurser så*

*är det ju ganska lika ändå, det tycker jag, vi står på samma plan, det är inte så att killarna tar över på nått sätt, det har jag aldrig känt.*

### **3.2.3 Lärare 3**

L3 betonar att man ska skapa en trivsamt miljö för eleverna. Hon menar även att man som idrottslärare måste vara synlig, visa tydligt att man ser eleverna och att peppa dem. L3 lägger stor vikt vid personliga egenskaper, att man ska vilja jobba med barn och ungdomar, tycka att det är roligt med rörelse. Man ska vara öppen och lyhörd och se varje elev. Förmågan att skapa trygghet i gruppen nämns också. Hon tycker att personligheten är viktig, att man ska vara handlingskraftig och snabbtänkt.

Vissa egenskaper som L3 nämner kan kopplas till utbildning. Till exempel nämner hon att det är viktigt att vara bra på att organisera eftersom man ofta måste kunna finna alternativa lösningar, att ha en "plan b", "man måste ju kunna trola med knäna ofta". Man bör vara en bra pedagog och veta vad man vill med ämnet. Man bör också vara medveten om de mål som finns från Lpo 94 och veta hur man ska jobba för att uppnå dem, använda olika idrotter som medel för att uppnå målen, själva idrotten i sig är inget mål.

Även fast L3 verkar lägga stor vikt vid personliga egenskaper för att beskriva kompetens så anser hon att en mindre bra idrottslärare kan bli bättre, framförallt med fortbildning. Dock anser hon att ansvaret för att fortbilda sig för att bli en bättre pedagog ligger hos idrottsläraren själv. Eftersom hon anser att en mindre bra idrottslärare ofta saknar självinsikt och sällan reflekterar över om hon/han behöver utvecklas, leder detta till "ett slags moment 22" som hon uttrycker det.

Vi frågade också vad som skiljer mellan en idrottsledare och en idrottslärare:

*Mmm, alltså en idrottsledare ser jag som en ledare för olika aktiviteter, alltså att leda aktiviteter, att få en aktivitet att flyta. Men en lärare i idrott och hälsa har ju en helt annan bredd, plus att vi faktiskt har, alltså det heter faktiskt idrott och hälsa, vi ska ju inte jobba med metod bara. Vi ska ju jobba med att eleverna ska få kunskap i och om och genom rörelse och hälsa. Och det är mycket smalare som en idrottsledare har, där är det metoden som är huvudsyfte.*

Här beskriver hon idrottsledaren som en person som är duktig på en specifik idrott och som leder bara den, får verksamheten att fungera. En idrottsledare har som mål att jobba med aktiviteten och öka utövarnas skicklighet inom just det området. Hon tror att en ledare inom basket är bättre än henne på att lära ut basket som spel, men med betoning på just spelet. En idrottslärare å andra sidan har ett helt annat uppdrag, att lära ut exempelvis basket ska göras för att uppnå olika mål i läroplanen, koordination, samarbete, rumsuppfattning osv. Denna insikt, att olika spel är medel för att uppnå olika mål är något som de allra flesta ledare saknar tror hon. Hon tror även att en idrottslärare är bättre på att undervisa en grupp eftersom hon har en annan helhetssyn, hon är bättre på att individualisera undervisningen, se vilka behov som finns och tillgodose dem. Enligt L3 är det viktigare att vara en bra pedagog än att vara bra på idrott.

När frågan om hon känner sig professionell ställs, svarar L3 utan tvekan: ja! Hon känner sig professionell för att hon dels har erfarenhet som idrottsledare, dels har en gedigen pedagogisk utbildning från GIH. Hon säger också att hon ”törstar efter ny forskning” och läser mycket tidningar och tidskrifter, hon strävar efter att hela tiden hålla sig uppdaterad, vilket leder till en ökad professionalitet. Hon beskriver att hon är kunnig i alla moment. Erfarenhet är också en viktig del enligt L3, hon har hittat en filosofi som hon känner sig trygg i, hur hon bemöter eleverna.

På frågan om hur man blir professionell svarar L3 att man måste vara öppen för förändringar och att kunna kritiskt utvärdera sin egen undervisning. Samtidigt som hon betonar vikten av erfarenhet så säger hon att hon upplevde sig som professionell i samma stund som hon tog sin examen från GIH.

Ett område som hon dock känner sig osäker på är betyg och omdömen, det är något som hon önskar hade fått en större plats i utbildningen.

#### **3.2.4 Idrottslärare 4**

När L4 ombeds nämna olika komponenter som bildar kompetens svarar han att förmågan att se till elevernas behov är viktigt, att snabbt tillgodose dessa och stärka elevernas självbild. Att utmana elever så att de vågar möta moment i idrotten som de tycker är jobbiga så att de känner sig nöjda efteråt, att motivera dem och få dem att lyckas utifrån sina förutsättningar. Det som krävs av idrottsläraren för att uppnå detta är bland annat att lägga upp lektioner så att

man kommer bort från tävling och jämförelse, att man ger gruppen möjlighet att känna trygghet.

En annan viktig del är förståelsen för ämnet, vad man som idrottslärare ska sträva mot, vilka mål som finns i läroplanen. Att förstå att ämnet nu heter idrott och hälsa och att man därför måste ha en helhetssyn som till exempel idrottsledare saknar, ämnet innehåller mycket mer än bara idrott. L4 tror att lärarnas kön kan spela roll beroende på idrottslärarens undervisningssätt. Han understryker dock att det inte behöver vara så utan att det handlar mer om vilken sorts idrottslärare man har valt att vara.

Även L4 ser sig som professionell och motiverar det med att han är bra på att se hela gruppen och att den utveckling han ser hos den är tillfredsställande. Han nämner också responsen från eleverna som ett mått på hans skicklighet. Områden som forskning och läroplaner känner han sig insatt i, vilket han anser bidrar till hans professionalitet.

Kompetens är något som L4 anser att man får dels från utbildningen på GIH, där får man breddkunskaper och idrottsspecifika kunskaper, dels får man det genom erfarenhet, pedagogiken är något som hela tiden utvecklas genom att arbeta med eleverna. L4 fäster inte så stor vikt vid personliga egenskaper utan menar att det mesta kan man lära sig genom utbildning och erfarenhet, dock finns det vissa grundförutsättningar som måste finnas menar han. Empati och entusiasm inför ämnet är viktiga egenskaper som han tror är svårt att lära sig och som är nödvändiga för att bli en kompetent idrottslärare.

Han återkommer till förmågan att skapa ett socialt tillåtande klimat som den viktigaste hörnstenen för att vara en kompetent idrottslärare och diskuterar kring vad han tycker är viktigt för att uppnå det.

*Hur de arbetar med gruppen, hur mycket de tänker på att få gruppen att bli tillåtande eller om de ser mer till att få en bra lektion, det är ju i och för sig också viktigt, men om man bara håller sig till det, för det är lite som med idrottsledare, sånt som är självklart tycker man ju att jobba två och två till exempel, hur man gör det, om man ser till att du och du jobbar ihop. Hur man skapar trygghet och att man leder på ett sådant sätt så att det blir trygghet och att man visar att det inte finns något utrymme för att någon hamnar utanför.*



När han tillfrågas vad som skiljer mellan en idrottslärare och en idrottsledare tar han upp strävansmålen från Lpo 94, att en idrottsledare saknar insikt i vad de står för och hur man ska uppnå dessa, en idrottsledare är skicklig på att lära ut en viss idrott, men det är också det enda syftet med lektionen, att bli bättre på just den idrotten, medan idrottsläraren använder idrotten för att jobba med målen i läroplanen.

Något som L4 saknar från GIH är en tydligare verklighetsförankring i undervisningen, framförallt den praktiska. Han menar att i verkligheten har man inte tillgång till alla redskap som man vill använda och att eleverna ofta inte är lika intresserade som studentkollegorna på GIH, vilket kan leda till en något chockartad upplevelse när man börjar jobba.

### ***3.3 Jämförelse med Annerstedts fenomenografiska studie***

Nedan behandlas varje kategori. Vi har ur Annerstedts studie valt ut delar som vi uppfattar centrala för respektive kategori. Vidare redogör vi för varje idrottslärares ståndpunkt till respektive vald del.

#### **3.3.1 Kategori 1: Skapa en trivsamt miljö**

##### **Annerstedt**

Enligt denna uppfattning handlar idrottslärares kompetens om att skapa en trivsamt och gemytlig atmosfär och företrädarna för denna kategori framhåller personliga egenskaper som viktiga för att lyckas med sin verksamhet.<sup>49</sup>

##### **Lärare 1**

L1 i vår undersökning framhåller även hon personliga egenskaper som viktiga, till exempel tycker hon att man ska vara ödmjuk, men beskriver det inte som en kompetens utan snarare som en grundförutsättning för att utöva yrket. Hon lägger mer fokus vid intresse, utbildning och erfarenhet. Hon talar mycket lite om att skapa en viss typ av atmosfär.

##### **Lärare 2**

L2 tycker att glädje och engagemang är viktigt för att lyckas och håller med om att detta är personliga egenskaper. Hon framhåller även andra kunskaper inom idrott, samhälle och skola som viktiga.

---

<sup>49</sup> Annerstedt (1991), s. 209.

### **Lärare 3**

L3 lägger stor vikt vid att skapa en trivsamt miljö, ”det är ju jätteviktigt för att eleverna ska känna sig trygga i att röra på sig tillsammans”. De personliga egenskaper som hon anser vara viktiga är lyhördhet, öppenhet och att man visar att man tycker det är kul, men nämner också andra kunskaper som viktiga.

### **Lärare 4**

L4 nämner vikten av att skapa trygghet i gruppen, dock inte som ett egenvärde utan mer som social träning och för att möjliggöra elevernas lärande och utveckling. Förutom förmågan att entusiasmera och att vara positiv nämner L4 inga personliga egenskaper som viktiga.

### **Annerstedt**

Annerstedt beskriver att kategori 1 inte alls tar upp metodik eller undervisningskompetens som grundläggande egenskaper hos en bra idrottslärare. Företrädarna för denna kategori är även osäkra på sin yrkesidentitet och känner sig inte professionella samtidigt som de inte reflekterat speciellt mycket över kompetensbegreppet.<sup>50</sup>

### **Lärare 1**

L1 verkar ha reflekterat över kompetensbegreppet och har en självsäkerhet i sitt sätt att svara. Hon talar även om undervisningskompetens och beskriver vikten av en röd tråd som genomsyrarlektionerna. Hon menar även att det är viktigt att hitta en metodik för varje individ.

### **Lärare 2**

L2 framhåller metodiken som mycket central. När hon talar om undervisningskompetens framhåller hon vikten av att idrottsläraren måste ha en positiv inställning. Idrottslärare 2 uttrycker sig tydligt och verkar ha reflekterat över kompetensbegreppet förr.

### **Lärare3**

---

<sup>50</sup> Annerstedt (1991), s. 209.

L3 säger att metoden har betydelse samtidigt som hon poängterar att man inte ska fokusera för mycket på den, ”vi ska ju inte jobba med metod bara”. L3 ger intryck av att ha reflekterat över sitt läraruppdrag, hon återkommer ofta till att det är målen i läroplanen som ska stå i fokus för innehållet av lektionerna, metoden är ett medel för att nå målen, hon beskriver sig som professionell.

#### **Lärare 4**

Även L4 tycker att han är professionell och förefaller ha reflekterat över sin kompetens. Han belyser vikten av att vara en god pedagog och att ha en bra metodik, och hjälper barnen att finna sin röda tråd.

### **3.3.2 Kategori 2: Leda och planera arbetet**

#### **Annerstedt**

Denna uppfattning utgår ifrån att idrottslärarens förmåga att leda och organisera klassrummet är betydelsefulla för att vara en bra idrottslärare. Det handlar om att vara effektiv i sin undervisning och hålla ordning på eleverna så att riskmomentet minimeras.<sup>51</sup>

#### **Lärare 1**

L1 talar både om klassrumsorganisation samt organisation vid idrottsdagar och framhåller det som en kompetens en idrottslärare bör besitta. Vidare beskriver hon att idrottslärare är speciellt duktiga på detta. ”Det är ingen tillfällighet att många idrottslärare sedan blir rektorer” påpekar hon.

#### **Lärare 2**

L2 är en mycket planerad idrottslärare som framhåller detta som en av sina starka sidor. Hon talar inte om effektivitet och riskmoment.

#### **Lärare 3**

Även om L3 nämner att god organisation är en del av kompetensen, så understryker hon att man måste vara flexibel och redo att improvisera, planering tycks inte vara ett centralt begrepp för henne. Ordningen på lektionerna berör hon inte alls.

#### **Lärare 4**

---

<sup>51</sup> Annerstedt (1991), s. 214.

Effektivitet och ordning är inte något som L4 pratar om. Inte heller organisation nämns som en kompetensfaktor, däremot säger han att det är viktigt att kunna leda en grupp.

### **Annerstedt**

Företrädarna för denna kategori saknar teoretisk medvetenhet, men verkar till skillnad från kategori 1 mer medvetna om sin yrkesidentitet. Vidare framhålls personliga egenskaper såsom till exempel ledar- och motivationsförmåga.<sup>52</sup>

### **Lärare 1**

L1 tycks inte sakna teoretisk medvetenhet och framhåller vikten av utbildning och fortbildning som viktiga. Dock hänvisar hon sällan i sin argumentation till forskning eller pedagogiska teorier.

### **Lärare 2**

L2 hänvisar inte heller hon till forskning eller pedagogiska teorier under intervjun. Dock framhåller hon vikten av att utbilda sig och att ständigt vara uppdaterad.

### **Lärare 3**

L3 nämner inga specifika pedagogiska teorier, men återkommer ofta till forskning och vidareutveckling som viktiga inslag för att upprätthålla kompetensen. Vissa egenskaper som till exempel snabbtänkheter och förmågan att entusiasmera nämner hon.

### **Lärare 4**

L4 säger att han är insatt i ny forskning vilket bidrar till hans känsla av att vara professionell. Han nämner ofta målen som anges i läroplanen, både ämnesspecifikt men också allmänna mål som att utvecklas socialt.

## **3.3.3 Kategori 3: Presentera innehållet på ett riktigt sätt**

### **Annerstedt**

Enligt denna kategori står själva undervisningen i centrum. Man bör veta hur man bemöter eleverna och hur man presenterar lektionsinnehållet på bästa sätt. Den pedagogiska förmågan framhålls som viktig.<sup>53</sup>

---

<sup>52</sup> Annerstedt (1991), s. 214.

### **Lärare 1**

L1 påpekar i intervjun att man måste ha pedagogiska kunskaper och att man måste se alla elever. Hon talar om undervisningsinstruktion, vilket innefattar idrottslärares övningar, röda tråd, engagemang och hur roligt idrottsläraren har i sitt yrkesutförande.

### **Lärare 2**

L2 uttrycker att man måste ha en pedagogisk utbildning som idrottslärare. Detta för att kunna presentera lektionsinnehållet så att eleverna har kul. ”Du måste kunna förmedla rörelseglädjen” säger hon.

### **Lärare 3**

Även L3 betonar vikten av att ha en pedagogisk utbildning, att se alla elever och att vara tydlig på lektioner. Det är viktigare att vara en bra pedagog än att vara bra på idrott.

### **Lärare 4**

L4 anser också att det är viktigt med en pedagogisk utbildning, han menar dock att utbildningen inte garanterar att man är en bra pedagog. ”Även om man har läst pedagogik så är ju vartenda möte med elever unikt, man behöver nya verktyg hela tiden för att nå fram till olika elever.” Även hur man presenterar ett lärostoff nämns.

### **Annerstedt**

Kategorins representanter understryker utbildningens och erfarenhetens betydelse. De poängterar även att bredden är viktig som idrottslärare samt ämneskunskap och metodik.<sup>54</sup>

### **Lärare 1**

L1 uppfattning är att erfarenhet, utbildning och fortbildning är mycket viktigt. Man får aldrig vara nöjd menar hon. Dock talar hon inte speciellt mycket om metodik.

### **Lärare 2**

L2 är även hon tydlig med att poängtera vikten av utbildning och erfarenhet för att bli en bra idrottslärare. Hon förklarar även att idrottsämnet idag är väldigt brett och mångfacetterat och

---

<sup>53</sup> Annerstedt (1991), s. 217

<sup>54</sup> Ibid., s. 218

att det legitimerar att just idrottslärare ska bedriva verksamheten. ”Vi har ju bredden” säger hon.

### **Lärare 3**

L3 bedömer att både utbildning och erfarenhet är viktigt, även fast hon säger att erfarenhet inte behöver vara nödvändigt för att vara kompetent, eftersom man kan vara kompetent när man är klar med sin utbildning. Breddkunskaper är en faktor hon nämner när hon ombeds skilja mellan idrottslärare och idrottsledare.

### **Lärare 4**

L4 anser att utbildning är nödvändigt för att ens få börja jobba som idrottslärare, samtidigt som han påpekar att utbildningen inte garanterar att man blir en bra idrottslärare. Erfarenhet och breddkunskaper är också något som han nämner som viktigt.

## **3.3.4 Kategori 4: Lära ut**

### **Annerstedt**

Det centrala för denna kategori är att lärandet står i centrum. Är man en bra idrottslärare kan man lära ut förmågor, färdigheter och insikter.<sup>55</sup>

### **Lärare 1**

L1 talar om att ”det viktiga är att vi kan lära ut det. Sen att vi faktiskt inte kan prestera är faktiskt oväsentligt.”

### **Lärare 2**

L2 talar inte speciellt mycket om lärandet i sig. Hon nämner kortfattat närliggande begrepp, men talar aldrig om vikten att förmedla vissa typer av kunskaper, utan beskriver istället hur man ska lära ut istället för varför.

### **Lärare 3**

L3 säger att även om det är bra att elever lär sig olika färdigheter och olika idrotter, så är det målen som står i centrum för hennes lärande. Man ska veta vad man vill med ämnet och vad man strävar mot.

### **Lärare 4**

---

<sup>55</sup> Annerstedt (1991), s. 220.

L4 talar om vikten av att kunna lära ut på ett bra sätt, kan man det så är det mindre viktigt om man är duktig på idrott. Att följa varje barns utveckling, se till varje individs behov och se till att de utmanas och provar nya saker är viktigt för att de ska nå målet med den livslånga hälsan. Även L4 pratar om läroplanens vidare mål med ämnet, ”... att idrotten är en väg till olika mål, likaväl som man vill att barnen ska få kunskaper inom olika idrotter.”

### **Annerstedt**

Denna kategori av idrottslärare talar om en analytisk aspekt av idrottsläraryrket. Alltså att se vad eleverna gör för fel samt att besitta kunskapen för att korrigera det. Vidare har dessa idrottslärare en teoretisk medvetenhet och reflekterat tidigare om kompetensbegreppet och inhyser en viss trygghet.<sup>56</sup>

### **Lärare 1**

L1 verkar visserligen ha reflekterat tidigare över kompetens, men gör aldrig eller sällan någon anknytning till teorier eller annan vetenskap. Men hon tar upp vikten av att individanpassa och undervisa efter elevernas olika behov.

### **Lärare 2**

L2 verkar också ha reflekterat över idrottslärarkompetens, men knyter inte sina åsikter till teorier eller annan vetenskap. Hon beskriver vikten av att se alla elever samt att individanpassa.

### **Lärare 3**

Reflektion och kritisk utvärdering säger L3 är nödvändigt för att utvecklas, ”man blir ju aldrig färdig”. Även om hon inte knyter an till teorier så säger hon att hon ”törstar efter forskning”. Hon nämner också att det är viktigt att man ser ämnet i ett större perspektiv än bara fysisk aktivitet och att man har reflekterat över ämnet idrott och hälsa.

### **Lärare 4**

”Självklart kan man alltid bli bättre.” L4 pratar mycket om vikten av att reflektera över sin undervisning, att sträva efter att förbättra den. Att se hur man kan hjälpa en elev att som tycker något är svårt och att individualisera undervisningen är viktiga delar av kompetensen. Han beskriver att han tillsammans med sin kollega gemensamt utvärderar och diskuterar sin

---

<sup>56</sup> Annerstedt (1991), s. 220.

undervisning och försöker utveckla den. Inte heller L4 knyter an till teorier men talar om vikten av att ständigt vidareutvecklas, bland annat med hjälp av fortbildning.

### 3.3.5 Förhållande till styrdokumentens framskrivna intentioner

Lärare 1 talar ytterst lite om styrdokumentet, men resonerar fritt kring dess framskrivna intentioner. Hon talar bland annat om att individanpassning, demokratiska arbetsformer samt att man ska ta läraruppdraget på allvar. Lärare 2 menar även hon att individanpassningen är viktig och refererar ibland direkt till läroplanen. Hon beskriver att kursplanen ska ligga som en röd tråd genom utbildningen, men att man har fritt ansvar att, som hon kallar det, göra utstickare från denna. Hon beskriver också vikten av samhällsvetenskapliga kunskaper, vilket också berörs i läroplanen. Lärare 3 beskriver att man måste vara medveten om styrdokumentet för att för att uppnå målen. Även lärare 3 nämner att det är viktigt att individanpassa undervisningen. Lärare 4 betonar tydligt vikten av medvetenhet av läroplan och dess strävansmål. Han menar till exempel att detta bland annat är varför idrottsledare är mindre lämpade än idrottslärare att bedriva undervisningen i idrott och hälsa.

Kursplanen i idrott och hälsa formulerar att ämnets kärna bland annat är lek och att läraren ska främja en harmonisk utveckling samt att ge eleverna en positiv upplevelse av rörelse.<sup>57</sup> Detta motiverar till att samtliga lärare på något sätt benämner att en kompetent lärare förmedlar rörelseglädje och trivsel i verksamheten. Trots att skolämnets namn är *Idrott och hälsa* så utelämnar alla utom lärare 4, i diskussionen om idrottslärarkompetens, begreppet hälsa. Visserligen berörs hälsa i olika diskussioner, som en effekt av fysisk aktivitet, men aldrig i dess direkta mening som ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande.<sup>58</sup> Vidare saknar vi också en diskussion, av samtliga idrottslärare, om kulturella kunskaper samt kunskaper inom genus. Detta är enligt styrdokumentet kunskaper som en idrottslärare bör besitta.<sup>59</sup>

Sammanfattningsvis är det viktigt att poängtera att, även om alla fyra intervjuade idrottslärare nämner läroplanen i samtalet om kompetens, så lägger de olika tyngd vid den. Vissa verkar ha

---

<sup>57</sup> Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-11-27, <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087> (Acc. 2007-11-27).

<sup>58</sup> Nationalencyklopedin, <kundcenter@ne.se> hälsa 2007-10-05, [http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i\\_art\\_id=208127&i\\_word=h%e4lsa](http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=208127&i_word=h%e4lsa) (Acc. 2007-11-27).

<sup>59</sup> Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-11-27, <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087> (Acc. 2007-11-27).



ett aktivt förhållningssätt till den medan andra är mer generella. Alla intervjuobjekten berör många egenskaper som inte alls nämns i läroplanen eller kursplanen, såsom till exempel en seriös inställning, vikten av erfarenhet och lärarengagemang. Vi anser dock att dessa egenskaper är en grundförutsättning för att förmedla styrdokumentens framskrivna intentioner och såpass självklara faktorer att nämna att vi inte kan tolka dem som ett tecken på att relatering till läroplanen ingår i deras definition av idrottslärarkompetens.

## **4 Diskussion**

Syftet med undersökningen har varit att undersöka idrottslärares uppfattning om vad som kännetecknar kompetens hos lärare i ämnet idrott och hälsa. Vidare var syftet att jämföra dessa idrottslärares uppfattningar med de uppfattningar som framkom vid en tidigare studie av idrottslärare, en studie gjord av Claes Annerstedt år 1991, alltså innan Lpo 94 implementerades. Diskussionsdelen inleds med en sammanfattning av ett övergripande resultat som framträder efter analys och tolkning av samtliga intervjuer.

### ***4.1 Diskussion och sammanfattning av vår fenomenografiska studie***

Det som kännetecknar idrottslärares kompetens enligt våra fyra intervjuobjekt är:

- Stort intresse och engagemang för barnen och idrottsämnet
- Positivt ledarskap samt förmedling av rörelseglädje
- Flexibilitet
- Utbildning, både pedagogisk och ämnesspecifik
- Fortbildning och intresse för nya rön
- God insikt i läraruppdraget och läroplanens mål och syften
- Breda faktakunskaper - viktigare att kunna lite om mycket än mycket om lite
- God organisationsförmåga
- Tydlig metodik
- Planering - varje lektion ska ha ett tydligt och uttalat mål, aktiviteten ska vara ett medel för att uppnå målet
- Förmåga att se varje elev och att individanpassa undervisningen
- Förmåga att skapa en trygg miljö
- Erfarenhet

Vi tolkar vårt resultat på så vis att enligt våra intervjuobjekt besitter en bra idrottslärare en bred kunskapsbank, har en positiv och engagerade personlighet samt har en adekvat utbildning och är öppen för vidareutveckling. Vidare behöver den kompetenta idrottsläraren ha god insyn i styrdokumentet och vara noggrann med sina mål. Våra fyra respondenters uppfattning om lärarkompetens visar yrkets mångsidighet. Att vara en kompetent idrottslärare är enligt vår studie en blandning av personliga egenskaper och förmågor, utbildning och erfarenheter. Dessa tre komponenter har ingen inbördes rangordning, utan är lika viktiga. De fyra lärarna uppfattar vi ha god inställning till sitt yrke och verkar ha reflekterat över kompetensbegreppet tidigare. Visserligen uppfattar inte intervjuobjekten idrottslärarkompetens på exakt samma sätt, men deras generella uppfattningar skiljer sig heller inte på speciellt många punkter. En punkt där åsikterna går isär är till exempel när en idrottslärare hävdar att ”du alltid måste vara bättre än de du undervisar.” Medan de andra poängterar att det viktiga är att du kan bedriva undervisningen på ett bra sätt, snarare än att vara en duktig idrottsutövare. Intervjuobjekten är överrens att det spelar mindre roll om man är kvinna eller man för idrottslärarens kompetens, utan istället framhålls personen och individen som viktigare.

#### ***4.2 Diskussion och jämförelse med Annerstedts fenomenografiska studie***

Ett delsyfte med detta arbete har varit att med utgångspunkt från Annerstedts studie analysera om de kategorier som han delade in sina intervjuobjekt i är giltiga även för våra intervjuade idrottslärare eller om synen på idrottslärarkompetens har förändrats.

Många av de egenskaper och kvalitéer som nämns kring idrottslärarkompetens i Annerstedts studie återkommer även våra respondenter till i vår studie. Till exempel så beskriver lärarna som tillhör kategori 1 i Annerstedts studie att idrottslärarekompetens utgår från personlighetsegenskaper. Våra respondenter beskriver att personligheten är viktig, men verkar inte instämma med att kompetensen *utgår* från personligheten. Vidare är personerna från Annerstedts kategori 1 osäkra i sin profession och uttrycker att de inte är bra på något speciellt, medan vi uppfattade våra respondenter som självsäkra och medvetna. Ett annat exempel finner vi från kategori 3 i Annerstedts studie, som framhåller metodik, erfarenhet och utbildning som centralt för att lyckas som idrottslärare. Samtliga av våra intervjuobjekt instämmer i att dessa faktorer är viktiga, men benämner dem ej som centrala.

Med hjälp av dessa exempel vill vi poängtera att idrottslärare idag (2007) reflekterade över idrottslärarkompetens på ett liknade sätt som lärarna från 1991. Samtidigt finner vi skillnader i vad respondenterna från vår studie respektive Annerstedts studie hävdar vara centralt för kompetensen. Vid en analys och jämförelse kan vi alltså se att det är vanligt att våra respondenter diskuterar kring de centrala begrepp som Annerstedt lyfter fram från respektive kategori, dock skiljer sig våra respondenters syn på vad grunden till idrottslärarkompetens är, jämfört med Annerstedts respondenter. Den största anledningen till denna skillnad menar vi, med stöd av Kernells resonemang, beror på att studier om kompetens är föränderligt eftersom tid samhälle och yttre strukturer har stor påverkan.<sup>60</sup> Att så är fallet återspeglas bland annat av att skolan idag lyder under en annan läroplan jämfört med 1991.

#### **4.2.1 Den målstyrda och reflekterande idrottsläraren**

Annerstedt delade, som tidigare nämnts, in lärarna i fyra olika kategorier som skapades utefter de svar som Annerstedt erhöll. Kategorierna är fortfarande giltiga såtillvida att nästan alla svar vi erhöll kunde placeras i någon av de fyra kategorierna. Däremot menar vi att även om de flesta av våra respondenters svar kan delas in i Annerstedts kategorier, så anser vi att hans sammanfattande åsikt och bedömning om vad respektive kategori representerar, inte till fullo är representativa för våra intervjuobjekt. Med våra respondenters svar som utgångspunkt så har vi därför skapat en ny kategori som vi namngivit *Den målstyrda och reflekterande idrottsläraren*.

Vad som kännetecknar denna kategori är följande:

Miljön är viktig såtillvida att eleverna ska vara trygga med sig själva och varandra, något som är nödvändigt för en lärande miljö. Vissa personliga egenskaper är viktiga, såsom empati, glädje och intresse för barn och ungdomar, de flesta andra egenskaperna som nämns bedömer idrottsläraren att man kan lära sig via utbildning och erfarenhet. Personerna i denna kategori framhåller att aktiviteten inte står i centrum, den är endast ett medel för att nå målet, mål som förankras i läroplanen. Att kritiskt granska sin undervisning och reflektera över vad som kan förbättras betonas särskilt.

Den största skillnaden mellan denna kategori och de som Annerstedt skapade 1991 är hur människorna som placerats i denna kategori relaterar till läroplanen. Kunskapen om vad läroplanen innehåller är större, även förmågan till reflektion över hur man når de uppställda

---

<sup>60</sup> Kernell, s. 81.

målen är större. Dessa idrottslärare gav också ett intryck av ödmjukhet inför lärarrollen, att även om man upplever sig som en professionell och kompetent idrottslärare så kan man alltid förbättra sig.

Vi är givetvis medvetna om att vårt underlag är litet och inte kan leda till någon generalisering. Vi vill trots det påpeka att de två idrottslärare som kan placeras in i denna kategori, L3 och L4, också är de yngsta lärarna och examinerades från GIH flera år efter att Lpo 94 implementerades. Det är möjligt att det har tagit tid för lärarkåren på GIH att analysera Lpo 94 och att implementera den i idrottslärarutbildningen och detta skulle kunna förklara varför målstyrning och läroplan nämndes mer frekvent av de yngre lärarna.

### ***4.3 Allmän diskussion***

Efter att ha analyserat resultaten av våra intervjuer har vi funnit att flera av de faktorer som bland annat Stensmo nämner som viktiga för ledarkompetensen återkommer även i vår undersökning. Vikten av att planera och organisera en lektion, motivera eleverna och få dem att känna rörelseglädje, samt att individualisera undervisningen så den passar varje elev är faktorer som respondenterna i vår studie också nämner. Vi kan också instämma i det som Annerstedt kommit fram till, att det är svårt att finna en klar och entydig bild av vad som kännetecknar idrottslärarkompetensen. Eftersom det är bevisat svårt att kunna ge en heltäckande bild av vad idrottslärarkompetens består av, har vi här valt att diskutera olika faktorer som inte har nämnts i vår studie. Med utgångspunkt från Lpo 94 finns det flera faktorer som vi anser vara viktiga att ta ställning till: Likabehandling med avseende på bland annat etnicitet och kultur,<sup>61</sup> detta område och hur respondenterna hanterar dess eventuella problematik berördes inte i någon intervju vilket vi finner förvånande. Det integrerade och mångkulturella samhället är betydligt mer framträdande idag än då Annerstedts studie genomfördes och är därför något som vi hade förväntat oss vara en faktor som dagens idrottslärare skulle prata om och diskutera kring. Ett annat område som inte berördes i intervjuerna var genusfrågan. I läroplanen anges det tydligt att det sätt som pojkar och flickor bemöts och bedöms på påverkar deras uppfattningar om manliga och kvinnliga värden, det ingår i läraruppgiften att motverka traditionella könsroller.<sup>62</sup> Med den diskurs som råder idag i samhället vad gäller manliga och kvinnliga ideal, där det är allmänt vedertaget att objektifieringen och sexualiseringen av kroppar och att konsolideringen av könsroller sker i allt yngre åldrar, finner vi det anmärkningsvärt och oroande att ingen av respondenterna

---

<sup>61</sup> Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Lpo 94 2007-11-17, <<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>> s.3-4 (Acc. 2007-11-27).

<sup>62</sup> Ibid., s.4.

berörde detta område överhuvudtaget. Särskilt som vi anser att man som idrottslärare, speciellt i grundskolan, har en stor möjlighet att tidigt påverka elevers värderingar och perspektiv.

#### **4.4 Kritik**

I vår studie har vi genomfört öppna intervjuer och intervjuat två personer var. Vi har utgått från en gemensam intervjuguide men det kan inte uteslutas att det finns vissa skillnader mellan intervjuerna. Vi betraktar dock inte detta som ett problem eftersom även Annerstedts intervjuer skiljde sig åt då innehållet av varje intervju också beror på respondenten och därmed är unik. Vi har inte heller haft för avsikt att göra generaliseringar utifrån vår undersökning, vilket minskar sårbarheten för olikheter.

#### **4.5 Slutsats**

Enligt de fyra intervjuade idrottslärarna besitter en bra idrottslärare många olika egenskaper. Annerstedts 16 år gamla kategorier fungerar delvis att applicera på de intervjuade lärarna, men på grund av att respondenternas uppfattning inte till fullo stämmer överens med dessa, har författarna skapat en ny kategori som namngivits *den målstyrda och reflekterande läraren*. Representanterna från denna kategori skiljer sig från Annerstedts tidigare kategorier på så vis att de är mer medvetna om styrdokument och mer reflekterande över den verksamhet de bedriver.

#### **4.6 Förslag till fortsatt forskning**

Eftersom vi kan ana ett samband mellan lärarnas syn på läroplan och målstyrning, och tidpunkten för deras examen, före respektive efter Lpo 94, finner vi det intressant att undersöka om det sambandet går att verifiera i en vidare studie med ett större forskningsunderlag. Dessa aningar ger oss också anledning att tro att uppfattningar om idrottslärarkompetens påverkas av tid och samhällsströmningar, vilket också rättfärdigar fortsatta studier för att fortlöpande undersöka ämnet. Vi finner det också vara av värde att undersöka huruvida idrottslärares ålder och tidpunkt för deras examen från GIH påverkar uppfattningar om idrottslärarkompetens eller ej. Ett annat uppslag till forskning är att anlägga ett genusperspektiv på området eftersom vi funnit att det inte belysts av våra respondenter.

## Käll- och litteraturförteckning

### Otryckta källor

#### *I författarens ägo*

##### Bandupptagning med utskrifter

- Intervju den 20 oktober 2007 med lärare 1
- Intervju den 21 oktober 2007 med lärare 2
- Intervju den 9 november 2007 med lärare 3
- Intervju den 9 november 2007 med lärare 4

### Tryckta källor

Annerstedt Claes, Peitersen Birger, Ronholt Helle, *Idrottsundervisning Ämnet idrott och hälsas didaktik* (Göteborg: Multicare, 2001).

Annerstedt, Claes, *Att lära sig vara lärare i idrott och hälsa*, (Göteborg: Multicare, 2007).

Annerstedt, Claes, *Idrottslärarna och idrottsämnet, Utveckling, mål, kompetens – ett didaktiskt perspektiv*, (Göteborg: Acta universitatis gothoburgensis 1991).

Carlsten, Yngve, *Ämnet idrott i grundskolan årskurs 8. rapport 5:1989* (Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, 1989).

Colnerud, Gunnel, *Respekt för läraryrket*, (Stockholm: HLS förlag, 2000).

Kernell, Lars-Åke, *Att finna balanser En bok om undervisningsyrket*, (Lund: Studentlitteratur, 2002).

Linde, Göran, *Detta ska ni veta* (Lund: Studentlitteratur, 2006).

Maltén, Arne, *Lärarkompetens*, (Lund: Studentlitteratur, 1995).

Marton, Ference, Booth Shirley, *Learning and Awareness*. (New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates 1997).

Mawer, Mick, *The effective teaching of physical education*. ( London: Longman, 1995).

Svedberg, Lars, *Gruppsykolog: om grupper, organisationer och ledarskap* (Lund: Studentlitteratur, 2003).

Stensmo, Christer, *Ledarstilar i klassrummet*, (Lund: Studentlitteratur, 2000).

## Elektroniska källor

Nationalencyklopedin, <kundcenter@ne.se> hälsa 2007-11-27,  
[http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i\\_art\\_id=208127&i\\_word=h%e4lsa](http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=208127&i_word=h%e4lsa) (Acc. 2007-11-27).

Nationalencyklopedin, <kundcenter@ne.se> kompetens 2007-10-05,  
<[http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i\\_art\\_id=228409&i\\_word=kompetens](http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=228409&i_word=kompetens)>, (Acc.2007-10-05).

Nationalencyklopedin, <kundcenter@ne.se> profession 2007-10-05,  
<[http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i\\_art\\_id=287394&i\\_word=profession](http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=287394&i_word=profession)>, (Acc. 2007-10-05).

Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-10-04,  
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087> (Acc. 2007-10-04).

Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-11-27,  
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087> (Acc. 2007-11-27).

Skolverket, <styrdokument@skolverket.se> Idrott och hälsa 2007-11-27,  
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>> (Acc. 2007-11-27).

Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Lpo 94 2007-11-17,  
<<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>> (Acc. 2007-11-27).

## Bilaga 1

### Käll- och litteratursökning

#### Frågeställningar:

- Vad kännetecknar lärares kompetens i ämnet idrott och hälsa och utgår de från läroplanens (Lpo 94) framskrivna intentioner?
- Vilka personliga egenskaper, erfarenheter och utbildningar framträder som viktiga för en kompetent idrottslärare?
- Är Annerstedts kategorier giltiga även för vår studie, 16 år senare?

#### VAD?

Vilka ämnesord har du sökt på?

Ämnesord	Synonymer
<i>Sve: Lärare Ledare idrott Idrottslärare Kompetens idrottslärarkompetens Eng: effective teaching</i>	<i>Lärare i idrott och hälsa Effektiv Efficient ledarskap</i>

#### VARFÖR?

Varför har du valt just dessa ämnesord?

*Vi har valt att använda oss ovanstående sökord då dessa är relevanta för vår studie. Utgångspunkten har varit begreppet idrottslärarkompetens då vi haft för avsikt att göra en studie om just detta.*

#### HUR?

Hur har du sökt i de olika databaserna?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
<i>Libris</i>	<i>Idrottslärare</i>	42	5
<i>Libris</i>	<i>Kompetens lärare</i>	73	3
<i>www.google.se</i>	<i>Idrottslärarkompetens</i>	15	0
<i>Bibliotek GIH- Sthlm</i>	<i>idrott kompetens</i>	20	7
	<i>ledarskap</i>	388	2

#### KOMMENTARER:

*Den sökväg som gav oss mest material att arbeta med var biblioteket på GIH. Här fann vi matnyttigt material och fick bra sökhjälp av personalen.*



## Bilaga 2

### Intervjuguide

- **Vari består idrottslärarkompetensen?**

1. Vad skiljer en bra idrottslärare från en dålig sådan?
2. Vem väljer du till din skola om du var rektor, om de sökande har samma utbildning?
3. Kategorisera en bra/dålig idrottslärare (metodik, organisation, leda, lära ut etc.)
4. Vilka kompetenser framhåller du (personliga, erfarenheter, utbildning etc.) för att vara en kompetent idrottslärare?
5. Kan en dålig idrottslärare bli bra?
6. Vad tänker du mer på som vi inte tagit upp ännu?

- **Känner du dig professionell?**

1. På vilket sätt blir man professionell?
2. Erhöll du kompetensen till att vara proffsig på GIH?
3. Hur yttrar sig din proffsighet i din verksamhet?
4. Om du var rektor på GIH och fick chans att påverka lärarnas utbildning, vad skulle du göra då?

- **Finns det någon koppling mellan att vara en bra idrottslärare och att vara en duktig idrottsman/idrottskvinna?**

1. Vad kan en idrottslärare som en idrottsledare inte kan?
2. Varför är idrottslärare bättre lämpade än andra att bedriva skolundervisning i idrott och hälsa?
3. Skulle en idrottsman/idrottskvinna kunna bedriva idrottsundervisningen? Varför/varför inte?
4. Tror du att eleverna har olika inställning beroende på om idrottsläraren är en man eller kvinna?
5. Påverkar Lpo 94 din undervisning?